

บทสรุปและขอเสนอแนะ

ในปัจจุบัน ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะหยุดยั้งได้ การทุจริตไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความสูญเสียทางการเงิน ผลเสียที่เกิดขึ้นจากการทุจริตยังรวมถึงความเสียหายที่ไม่อาจวัดค่าเป็นเงินได้ เช่น การทำลายศรัทธามหาชนที่มีต่อสถาบันการธนาคาร และการลดมาตรฐานความซื่อสัตย์ หากจะมองถึงผลเสียที่เกิดขึ้นจากการทุจริตนี้ ก็จะทำให้สามารถมองเห็นปัญหาได้อย่างชัดเจน เนื่องจากองค์การวิชาชีพธนาคารและหน่วยงานหลายแห่งได้ตระหนักเป็นอย่างดีถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการทุจริตในธนาคาร จึงทำให้การศึกษาในเรื่องเหล่านี้ได้มุ่งไปยังสาเหตุของปัญหาและการแก้ไข

จากการศึกษาปัญหาการทุจริตของพนักงานธนาคารพาณิชย์พบว่า ปัญหาดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นกับธนาคารที่หย่อนประสิทธิภาพในการควบคุมภายใน และมาจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ ประการแรก กรณีธนาคารหรือสาขาธนาคารขนาดเล็กมักจะมีข้อจำกัดในการดำเนินการควบคุม ทำให้ไม่สามารถนำวิธีการป้องกันมาใช้ประโยชน์ เช่น การแบ่งแยกหน้าที่โดยเด็ดขาดระหว่างพนักงานบัญชีกับพนักงานรับ-จ่ายเงิน เป็นต้น ประการที่ 2 ซึ่งสำคัญกว่า คือ พนักงานธนาคารส่วนใหญ่มักจะละเว้นไม่ปฏิบัติตามระเบียบ จึงทำให้การทุจริตมักเกิดจากข้อบกพร่องในการบริหารอย่างถูกต้องมากกว่าที่จะเกิดจากจุดอ่อนของระบบนั่นเอง

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงวิธีควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ โดยกล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ

- (1) ประเภทของ เงินฝากและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับ เงินฝากแต่ละประเภท
- (2) วิธีการชั้นพื้นฐานที่ใช้ในการป้องกันการทุจริตโดยทั่วไปของธนาคารพาณิชย์
- (3) วิธีการอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อช่วยในการป้องกันการทุจริตโดยทั่วไปของธนาคารพาณิชย์
- (4) วิธีปฏิบัติในการควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับ เงินฝากแต่ละประเภท

ประเภทของเงินฝากและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเงินฝาก

การทราบถึงลักษณะและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเงินฝากแต่ละประเภท จะช่วยให้การศึกษาวិธีการควบคุม เพื่อป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากเป็นไปโดยสะดวกและได้ผลดียิ่งขึ้น

เงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยที่สำคัญมี 3 ประเภท ได้แก่ เงินฝากกระแสรายวัน เงินฝากออมทรัพย์ และเงินฝากประจำ เงินฝากกระแสรายวัน เป็นเงินฝากที่ธนาคารต้องจ่ายคืนแก่ผู้ฝากทันทีเมื่อผู้ฝากเรียกร้อง เงินฝากประเภทนี้ใช้โยนนำฝากในการฝากเงิน และใช้เช็คในการถอนเงิน เงินฝากออมทรัพย์เป็นเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม โดยใช้สมุดบัญชีฝากในการฝากและถอนเงิน พร้อมทั้งใช้ใบฝากเงินประกอบการฝาก และใช้ใบถอนเงินประกอบการถอนด้วย ส่วนเงินฝากประจำเป็นเงินฝากที่กำหนดระยะเวลาการฝากไว้แน่นอน และธนาคารจะออกสมุดบัญชีฝากหรือใบรับฝากให้เป็นหลักฐานในการนำมอดถอนเงินคืน วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเงินฝากทั้ง 3 ประเภท เริ่มตั้งแต่การ เปิดบัญชี การรับฝากเงิน การจ่ายหรือถอนเงิน จนกระทั่งถึงการปิดบัญชี พอสรูปได้ดังนี้

เมื่อมีผู้แสดงความประสงค์ขอเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคาร ธนาคารจะอธิบายให้ลูกค้าทราบถึงระเบียบการเกี่ยวกับเงินฝากประเภทที่ลูกค้าขอเปิดบัญชีนั้น และให้ลูกค้ายื่นคำขอเปิดบัญชีพร้อมกับเอกสารหลักฐานที่จำเป็นเพื่อประกอบการพิจารณาเปิดบัญชีในกรณีที่เป็นกรเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ลูกค้าที่ขอเปิดบัญชีต้องเป็นลูกค้าที่เชื่อถือได้ โดยมีผู้ที่ธนาคารเชื่อถือเป็นผู้รับรอง เมื่อธนาคารตกลงให้เปิดบัญชีได้ ก็จะนำบัตรตัวอย่างลายมือชื่อมากรอกข้อความ และขอให้ลูกค้าให้ตัวอย่างลายมือชื่อไว้ จากนั้นจึงดำเนินการรับฝากเงิน

การนำเงินมาฝากเข้าบัญชีเงินฝากนั้น ลูกค้าจะต้องกรอกรายการในใบฝากเงินให้ครบถ้วนและถูกต้อง แล้วส่งให้ธนาคารพร้อมกับเงินสด เช็ค หรือตราสารเครดิตอื่น ๆ ที่นำฝาก และในกรณีที่เป็นการเปิดบัญชีเงินฝากประเภทออมทรัพย์หรือประจำ นอกจากจะต้องกรอกรายการในใบฝากเงินส่งให้ธนาคารแล้ว ลูกค้าจะต้องส่งสมุดบัญชีฝากให้ธนาคารด้วย เมื่อธนาคารตรวจสอบความในใบฝากเงินและเงินที่นำฝากว่าถูกต้องครบถ้วนแล้ว ก็จะบันทึกรายการนำเงินเข้าบัญชีให้ฝาก แล้วจึงคืนต้นข้าวใบฝากเงินในกรณีเงินฝากกระแสรายวัน หรือสมุดบัญชีฝากในกรณีเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ ให้ผู้ฝากเก็บไว้เป็นหลักฐาน สำหรับเงินที่นำฝากนั้น กรณีที่เป็นเงินสดธนาคารจะเก็บไว้ กรณีที่เป็นเช็คของธนาคารส่วนหนึ่งจะนำไปหักบัญชีผู้ตั้งจ่ายตามเช็คฉบับนั้น และกรณีที่เป็นเช็คธนาคารเดียวกันแต่ต่างสำนักงาน หรือเช็คธนาคารอื่น จะส่งไปเรียกเก็บยังธนาคารผู้จ่าย

เมื่อผู้ฝากประสงค์จะถอนเงิน ในกรณีที่เป็นการเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน จะทำได้โดยการเขียนเช็คสั่งจ่าย นำมายื่นต่อธนาคารเพื่อขอรับเงินสดหรือนำฝากเข้าบัญชีอื่น หรือนำฝากเข้าบัญชีที่ธนาคารเดียวกันแต่ต่างสำนักงานหรือที่ธนาคารอื่น ซึ่งธนาคารที่รับเช็คจะส่งเช็คนั้นมาเรียกเก็บเงินที่ธนาคาร เมื่อธนาคารตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของเช็คแล้ว ก็จะบันทึกรายการหักบัญชีของผู้ฝาก แล้วจึงจ่ายเงินสด

หรือนำเข้าบัญชีอื่น หรือเข้าบัญชีโอนอาคารที่ส่งเช็คมาเรียกเก็บ หรือสำนักงานใหญ่ หรือธนาคารแห่งประเทศไทย ตามแต่กรณี ในกรณีที่ เป็นบัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือเงินฝากประจำ การถอนเงินจะทำได้โดยการกรอกขอความในใบถอนเงินพร้อมกับแนบสมุดฝาก นำมายื่นต่อธนาคาร เมื่อธนาคารตรวจความถูกต้องของใบถอนเงินแล้วก็จะบันทึกรายการหักบัญชีของผู้นฝาก แล้วจึงจ่ายเงินสดใหญ่ฝาก

สำหรับกรณีมีบัญชีเงินฝากนั้น ธนาคารจะต้องขอเอกสารหลักฐานที่ธนาคารให้ไว้กับผู้นฝากคืนทั้งหมด การปฏิบัติในการถอนหรือจ่ายเงินที่เหลือทั้งหมดในบัญชีเงินฝากจะเป็นทำนองเกี่ยวกับการถอนเงินตามปกติ

การควบคุมขั้นพื้นฐาน

ความพยายามที่จะสร้างระบบที่เหมาะสมสำหรับการควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตในธนาคารนั้น จะมีจุดสำคัญอยู่ที่การมอบหมายหน้าที่งานให้แก่พนักงาน แผนการจัดองค์การซึ่งแสดงไว้ในรูปของหนังสือคู่มือและผังภาพเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการแบ่งแยกหน้าที่งาน การกำหนดความรับผิดชอบที่แน่นอน และการจำกัดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ สำหรับพนักงานและส่วนต่าง ๆ ของธนาคาร แผนการจัดองค์การดังกล่าวจะต้องก่อให้เกิดการควบคุมเกี่ยวกับเอกสารสำคัญของธนาคาร ซึ่งสามารถเปลี่ยนมือโดยการส่งมอบ หรือโดยไม่ต้องมีการสลักหลังหรือมอบหมาย และสินทรัพย์ซึ่งสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ หากพนักงานธนาคารใดปฏิบัติหน้าที่ตามแผนการจัดองค์การที่ดีแล้ว ก็จะทำให้งานของพนักงานคนหนึ่งจะได้รับการพิสูจน์โดยงานของพนักงานอีกคนหนึ่งโดยอัตโนมัติ รวมทั้งจะทำให้เกิดการตรวจสอบการทุจริตขึ้นได้

ในบางกรณี แม้จะใช้ระบบที่ดีที่สุดซึ่งจะก่อให้เกิดการพิสูจน์และตรวจสอบขึ้นโดยอัตโนมัติแล้วก็ตาม ก็อาจจะยังไม่เกิดความสมบูรณ์ขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น อาจมีการ

สมมุติว่าคิดกันฉันจะทำให้การควบคุมไม่ได้ผล ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องจัดให้มีการสับเปลี่ยนหน้าทำงานเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งจัดให้มีการหยุดพักผ่อนประจำปีขึ้นด้วย การสับเปลี่ยนหน้าทำงานควรจัดขึ้นอย่างไม่กำหนดเวลาแน่นอน และจะต้องไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้มีการกลบเกลื่อนการทุจริต และพร้อมกันนั้นก็จะต้องจัดช่วงระยะเวลาระหว่างการสับเปลี่ยนหน้าทำงานให้เพียงพอแก่การพิสูจน์งานของพนักงานแต่ละคน การบังคับให้พนักงานหยุดพักผ่อนประจำปีเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ซึ่งเป็นเรื่องไม่ยากนักภายใต้ภาวะปกติ ก็จะทำให้สามารถหยุดความต่อเนื่องของงานซึ่งพนักงานนั้น ๆ ปฏิบัติอยู่ได้ และพนักงานผู้นั้นสามารถเข้าตรวจสอบงานนั้นได้ การสับเปลี่ยนหน้าทำงานและการให้หยุดพักผ่อนโดยการ บังคับดังกล่าวจะสามารถชี้แจงวงการทุจริตได้ เพราะเป็นการเพิ่มโอกาสในการค้นพบการทุจริต

เนื่องจากระบบควบคุมอัตโนมัติในการป้องกันการทุจริตในธนาคารมักจะไม่ประสบความสำเร็จอย่างน่าพอใจนัก ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการตรวจสอบอิสระรวมอยู่ด้วย สมาคมวิชาชีพและหน่วยงานควบคุมของรัฐได้เน้นถึงความจำเป็นของธนาคารทุกแห่งที่จะต้องจัดให้มีการพนักงานควบคุมหรือตรวจสอบไม่ว่าจะเป็นแบบเต็มเวลา (Full Time) หรือไม่เต็มเวลา (Part-Time) ตามขนาดของธนาคาร" ละส่วนประกอบอื่น ๆ พนักงานตรวจสอบดังกล่าวจะตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารโดยสม่ำเสมอเพื่อให้ทราบว่า มันที่กต่าง ๆ ถูกต้องหรือไม่ และการควบคุมดำเนินไปอย่างไรได้ผลหรือไม่ ถ้าผู้ตรวจสอบที่ทำงานแบบไม่เต็มเวลา เป็นพนักงานที่ปฏิบัติงานในธนาคาร ผลงานของผู้ตรวจสอบจะถูกจำกัด เพราะผู้ตรวจสอบนั้นจะต้องอยู่ที่บังคับบัญชาของพนักงานอื่น ๆ บางคนในธนาคาร อันจะทำให้เกิดความไม่สะดวกในการตรวจสอบงานของผู้บังคับบัญชาขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม การขาดความเป็นอิสระนี้เพียงแต่ทำให้ประโยชน์ของผู้ตรวจสอบลดลงบางเท่านั้น ฉะนั้น จึงไม่สมควรที่ผู้จัดการธนาคารจะเลือกผู้ตรวจสอบภายใน

ในบรรดาการตรวจสอบอิสระทั้งหมดซึ่งกระทำโดยผู้ตรวจสอบของธนาคารนั้น ก็ยังไม่มีวิธีใดที่จะดีไปกว่าการพิสูจน์โดยตรง ไม่ว่าจะ เป็นในแง่ของการเปิดเผย การทุจริต หรือในแง่ของการป้องกันการทุจริตก็ตาม การขอคำรับรองยืนยันจากลูกค้า หรือการพิสูจน์โดยตรงสามารถทำได้ทั้งกับเงินฝาก เงินกู้ และบรรดามูลงชีธนาคาร ซึ่งสามารถให้เจ้าของหรือผู้ถือยืนยันได้ การพิสูจน์โดยตรงสามารถทำได้เป็นระยะ ๆ โดยใช้แบบตอบทุกกรณีซึ่งขอให้ลูกค้าลงนามรับรองและส่งกลับคืนมา หรือแบบตอบเมื่อทักท้วงซึ่งขอให้ลูกค้าตอบกลับคืนมาเพียงเมื่อพบข้อแตกต่าง โดยทั่วไปแล้ว แบบตอบทุกกรณีจะเป็นที่นิยมมากกว่าแบบตอบเมื่อทักท้วง แต่ไม่ว่าจะใช้แบบใดก็ตาม แผนซึ่งแสดงเทคนิคการพิสูจน์โดยละเอียด และวิธีการ เมื่อเสร็จสิ้นการพิสูจน์ ควรจะได้รับการติดตาม จากการศึกษาในเรื่องนี้พบว่า การดำเนินการพิสูจน์โดยตรงกับลูกค้า สำหรับธนาคารพาณิชย์จะทำให้สามารถตรวจพบการทุจริตโดยทันทีได้ถึงประมาณร้อยละหกสิบห้าของการทุจริตทั้งหมดที่เกิดขึ้น

การควบคุมในด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น

นโยบายงานบุคคล การตรวจสอบธนาคารโดยกรรมการ หน่วยงานควบคุมของรัฐ และผู้สอบบัญชีอิสระ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการควบคุม ความไม่ซื่อสัตย์ของพนักงาน ส่วนประกอบเหล่านี้ แม้จะมีใช้วิธีหลักในการป้องกันการทุจริต แต่ก็จะมีผลอย่างมากในการป้องกัน และในบางครั้งก็ยังเป็นส่วนประกอบที่ช่วยในการตัดสินใจว่า ธนาคารมีระบบป้องกันการทุจริตอย่างเพียงพอหรือไม่ ในกรณีใดก็ตาม หากต้องการให้ระบบควบคุมของธนาคารประสบผลสำเร็จ ก็จะต้องจัดให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องเหล่านี้รวมอยู่ในระบบป้องกันการทุจริตของธนาคารด้วย

บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของธนาคารประกอบด้วย ผู้ถือหุ้น กรรมการ และพนักงานปฏิบัติการ แต่เนื่องจากผู้ถือหุ้นและกรรมการซึ่งมิได้เป็นผู้ปฏิบัติงาน มีโอกาสน้อยมากที่จะทุจริตต่อธนาคาร ฉะนั้นการพิจารณาระบบป้องกันภายใน

นี่จึงมุ่งความสนใจไปที่พนักงานเท่านั้น คุณสมบัติขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับพนักงานปฏิบัติการ ก็คือ ความซื่อสัตย์ ความน่าไว้วางใจ และความน่าเชื่อถือ นโยบายงานบุคคลสำหรับธนาคารสมัยใหม่จะเกี่ยวข้องกับการคัดเลือกพนักงานซึ่งมีคุณสมบัติเหล่านี้ และตรวจสอบให้พบว่า คุณสมบัตินี้ทั้งดาวที่บุคคลมีอยู่นั้น มิได้มีเฉพาะระหว่างการคัดเลือกเท่านั้น แต่จะมีอยู่ติดตัวตลอดไปหลังจากที่ได้รับการว่าจ้างเป็นพนักงานแล้วด้วย

วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นพนักงานธนาคารซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติทั้งดาวและน่าจะสามารถประสมผลสำเร็จในการทำงานมากที่สุดนั้น กระทำโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบ และการตรวจสอบพื้นฐานส่วนตัว แม้ว่าผู้ว่าจ้างทั้งหมดจะเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้สมัครงานก็ตาม แต่เนื่องจากการประเมินผลผู้สมัครแต่ละรายมักจะถูกปรับแต่งด้วยความรู้ลึกส่วนตัวของผู้สัมภาษณ์ ฉะนั้น ความเห็นของบุคคลจึงอาจไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ และไม่มีเหตุผลเพียงพอ เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้ลึกส่วนตัวของผู้สัมภาษณ์ หรืออย่างน้อยก็เพื่อให้ได้เหตุผลสนับสนุนสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์ค้นพบ ธนาคารหลายแห่งจึงนำการทดสอบทางจิตวิทยา และการทดสอบอื่น ๆ มาช่วยในการประเมินความสามารถของผู้สมัคร แม้ว่าการทดสอบจะไม่สามารถบอกได้ว่าบุคคลหนึ่ง ๆ จะสามารถทำงานภายใต้สภาวะการที่ซับซ้อนได้หรือไม่ แต่ก็คงจะช่วยประเมินความสามารถของแต่ละบุคคลได้โดยปราศจากอคติ และมีความถูกต้องมากกว่าวิธีอื่น ๆ นอกจากนี้จะกำหนดให้มีการสัมภาษณ์และทดสอบแล้ว ก็ยังจำเป็นจะต้องตรวจสอบสภาพทางอารมณ์ ประเพณี ความเชื่อถือ และพื้นฐานทางครอบครัว คุณลักษณะดังกล่าวสามารถค้นหาได้โดยการสอบถามข้อมูลจากผู้สมัครเข้ามา

เพื่อรักษาขวัญและความพึงพอใจของพนักงานเอาไว้ อันจะเป็นการลดความต้องการที่จะกระทำทุจริตลงได้ ธนาคารควรจัดให้มีการฝึกอบรมที่เหมาะสม ให้รายได้ที่เป็นธรรม และการควบคุมตรวจตราอย่างใกล้ชิดแก่พนักงาน การฝึกอบรมไม่ว่าจะเป็นโดยการฝึกปฏิบัติงานจริง หรือส่งเข้าอบรมก็ตาม จะทำให้พนักงานแน่ใจว่าเขาเป็น

สมาชิกที่มีคุณค่าขององค์กร และที่สำคัญกว่านั้นยังช่วยให้พนักงานมีโอกาสในการแสวงหาความก้าวหน้าอีกด้วย นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาการจัดการในการเลื่อนตำแหน่งพนักงาน

ในการพิจารณาเกี่ยวกับรายได้ของพนักงานนั้น อัตราค่าจ้างที่เป็นธรรมจะประเมินได้จากความต้องการของงาน ซึ่งได้แก่ ทักษะและความรับผิดชอบ ความสามารถของพนักงาน และอัตราค่าจ้างที่ผู้ว่าจ้างอื่น ๆ จ่ายให้แก่พนักงานของตนสำหรับงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวโดยทั่วไปแล้ว พนักงานธนาคารควรจะได้รับค่าจ้างในอัตราที่จะทำให้สามารถอยู่ได้อย่างสบายพอควรโดยไม่ต้องทุจริต อย่างไรก็ตาม ธนาคารก็ควรจัดให้มีการควบคุมตรวจตราที่ดีเพื่อให้พนักงานตระหนักว่า ความไม่สุจริตจะถูกค้นพบได้ทุกครั้ง อันเป็นการป้องกันการทุจริตซึ่งมีพื้นฐานมาจากปัญหาส่วนตัวของพนักงาน รวมทั้งจะต้องให้ความสนใจพฤติกรรมภายนอกธนาคารของพนักงานเพื่อป้องกันความยุ่งยากหรือความผิดพลาดทางการเงินของพนักงานเอง

การตรวจสอบธนาคาร ไม่ว่าจะโดยหน่วยงานควบคุมของรัฐหรือโดยกรมการเอง ก็คงมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของขอบข่าย วัตถุประสงค์ และวิธีการ ผู้ตรวจสอบจะต้องไปปรากฏตัวที่ธนาคารโดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า และเข้าควบคุมบรรดาบันทึกและสินทรัพย์ต่าง ๆ ที่จะตรวจสอบ การตรวจสอบจะเริ่มต้นโดยการรวบรวมบัญชีต่าง ๆ ภายในแผนกงานแต่ละแผนกของธนาคาร แล้วตรวจสอบบัญชีคุมยอดในสมุดแยกประเภททั่วไป จากนั้นจึงตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับเงินกู้ เงินลงทุน การควบคุมภายใน และรายการอื่น ๆ หากพบข้อแตกต่างก็ให้ดำเนินการตามความเหมาะสมต่อไป แม้ว่าการตรวจสอบธนาคารโดยบุคคลดังกล่าว จะไม่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อควบคุมและค้นหาการทุจริต แต่ก็ยังมีความสำคัญต่อการป้องกันการทุจริต และเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ เพราะจะเป็นการตรวจสอบสินทรัพย์และการทบทวนรายการอย่างเพียงพอ เพื่อให้มั่นใจว่าบันทึกและรายการบัญชีต่าง ๆ ถูกต้องหรือไม่

การตรวจสอบธนาคารโดยผู้สอบบัญชีอิสระ ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้รวมกับการควบคุมวิธีอื่น ๆ นั้นแบ่งออกเป็น 3 แบบคือ การตรวจสอบโดยสมบูรณ์ ซึ่งมีข้อบกพร่องที่จะยอมให้มีการออกใบรับรองมาตรฐานโดยไม่มีเงื่อนไขใดตามสภาพที่เป็นจริง และจะให้ผลดีที่สุดในการควบคุมข้อผิดพลาดต่าง ๆ การตรวจสอบโดยการประเมินผลการควบคุมภายในของธนาคารแต่ไม่รวมถึงการพิสูจน์ข้อมูลทางการเงินใด ๆ และแบบสุดท้ายเป็นการตรวจสอบโดยแบ่งการปฏิบัติงานของธนาคารที่มีความคล้ายคลึงกันออกเป็นหน่วยงานต่าง ๆ และตรวจสอบแต่ละส่วนงานนั้นต่างวันและเวลากัน โดยทั่วไปแล้ว ธนาคารมักจะไม่ใช้ประโยชน์จากบริการของผู้สอบบัญชีอิสระ แต่เนื่องจากแนวโน้มในการทุจริตที่เกิดขึ้นทำให้ธนาคารใช้ประโยชน์จากบริการของผู้สอบบัญชีอิสระมากขึ้น

วิธีปฏิบัติในการควบคุมเงินฝาก

วิธีปฏิบัติในการควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากแต่ละประเภทส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน วิธีการควบคุมที่สำคัญที่นำมาใช้ในการป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากจะประกอบด้วย การแบ่งแยกหน้าที่งาน วิธีปฏิบัติงาน ซึ่งได้แก่ การกำหนดระเบียบและวิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ การพิสูจน์ยอดคงเหลือของผู้เงินฝาก การควบคุมบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว การควบคุมและเก็บรักษาเอกสาร การสับเปลี่ยนหน้าที่งาน การให้หยุดพักผ่อน และการขอคำรับรองยืนยันยอดเงินฝาก การจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายใน และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับนโยบายบุคคลและการตรวจสอบธนาคาร

ธนาคารจะต้องแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างงานการเงินกับงานคานบัญชี และในระหว่างงานคานบัญชีด้วยกัน ก็จะต้องมีการแบ่งแยกหน้าที่ เพื่อให้งานของพนักงานคนหนึ่งได้รับการพิสูจน์โดยงานของพนักงานอีกคนหนึ่ง นอกจากนั้นจะต้องกำหนดระเบียบและวิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้มีความรัดกุมเพื่อให้มีการปฏิบัติงานของธนาคารเป็นไปอย่าง

ปลอดภัย บัญชีเงินฝากควรจะมีการพิสูจน์ยอดคงเหลือเป็นประจำโดยการ เก็บยอดคงเหลือของบัญชีผู้ฝากแต่ละรายนำมาเปรียบเทียบกับบัญชีแยกประเภททั่วไป สำหรับบัญชีเงินฝากรายใดที่ไม่มีการเคลื่อนไหว เป็นระยะเวลาเกินกว่าที่กำหนด จะต้องแยกออกมาตั้งเป็นบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว และให้อยู่ในความควบคุมดูแลของพนักงานชั้นบริหารอย่างน้อย 2 คน เอกสารทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับบัญชีเงินฝาก ควรได้รับการควบคุมและเก็บรักษาเป็นอย่างดี เพื่อมิให้พนักงานคนใดนำไปใช้ในทางทุจริตได้ ธนาคารควรจัดให้มีการสับเปลี่ยนหน้าที่งานระหว่างพนักงานบัญชีเงินฝากโดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า และควรให้พนักงานได้หยุดพักผ่อนประจำปี ในระหว่างที่พนักงานคนหนึ่งหยุดงาน ก็ให้พนักงานคนอื่น เข้าทำหน้าที่แทน อันจะทำให้เกิดการตรวจสอบงานขึ้นได้ วิธีการควบคุมบัญชีเงินฝากที่สำคัญที่สุดก็คือ การขอคำรับรองยืนยันยอดเงินฝากจากลูกค้า ซึ่งจะช่วยให้ทราบความผิดปกติของบัญชีเงินฝากได้ทันทีเมื่อได้รับคำตอบจากลูกค้า เพื่อให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอโดยพนักงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ธนาคารควรจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายในมาทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเงินฝาก

การใช้ความระมัดระวังในการคัดเลือกพนักงาน การให้การฝึกอบรมที่เพียงพอและให้รายได้ที่เป็นธรรมแก่พนักงาน เป็นสิ่งจำเป็นต้องกระทำเพื่อช่วยในการป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากของธนาคาร นอกจากนี้ การจัดให้มีการตรวจสอบกิจการธนาคาร เป็นพิเศษโดยกรรมการ และพนักงานชั้นบริหาร โดยมีให้พนักงานรู้ตัวล่วงหน้าจะเป็นทางป้องกันการทุจริตที่จะเกิดขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

การทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการไม่ได้ใช้วิธีการป้องกันการทุจริตตามที่กล่าวมาแล้ว โดยครบถ้วน เช่น ไม่ได้ใช้นโยบายงานบุคคลในเรื่องการคัดเลือกพนักงานธนาคาร การให้การฝึกอบรม และการให้รายได้ที่เป็นธรรมแก่พนักงานตามที่ได้อธิบายมาแล้ว มีการละเว้นไม่ปฏิบัติ

ตามระเบียบข้อบังคับและพิธีปฏิบัติต่าง ๆ ที่กำหนด หรือปฏิบัติโดยไม่เคร่งครัด อาทิเช่น
ให้พนักงานบัญชีเงินฝากทำหน้าที่เกี่ยวกับตัวเงินสดด้วย หรือผู้ตรวจสอบภายในไม่มี
อิสระพอ

จากการศึกษาพบว่า การทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ที่ส่วนมาก
จะสามารถตรวจพบได้ ไม่ว่าจะในขณะที่การทุจริตเริ่มเกิดขึ้น หรือเมื่อการทุจริตเสร็จ
สิ้นลง ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการควบคุมที่ดีที่ได้กล่าวไว้แล้ว การพิสูจน์ยอดบัญชีโดยติดต่อโดย
ตรงกับลูกค้า จะทำให้สามารถเปิดเผยการทุจริตที่เกิดขึ้นได้เป็นจำนวนมาก ถ้าหากใช้
เทคนิคการขอคำรับรองยืนยันร่วมด้วยวิธีการควบคุมอื่น ๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว ก็เป็นที่
เชื่อได้ว่า จะสามารถป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากของธนาคารได้เกือบทั้งหมด
แม้ว่าจะไม่สามารถป้องกันการทุจริตในธนาคารโดยพนักงานเองได้อย่างสมบูรณ์ แต่
แนวโน้มในการทุจริตย่อมลดลง เมื่อโอกาสที่จะตรวจพบการทุจริตและลงโทษผู้ทุจริตมี
มากขึ้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย